

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЛІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У НАДАННІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТТРАВМАТИЧНИМ ВІД ВІЙНИ

Кириленко Анна

Сучасні воєнні конфлікти спричиняють значні соціально-психологічні наслідки для населення, зокрема розвиток тривожних станів, посттравматичних розладів, соціальної дезадаптації та емоційного виснаження. В умовах російсько-української війни кількість осіб, які потребують психосоціальної допомоги, постійно зростає. Особливої актуальності у зв'язку з цим набуває діяльність соціального працівника, який забезпечує соціальний супровід, психологічну підтримку та сприяє адаптації постраждалих до нових умов життя.

Мета публікації – теоретичний аналіз ролі соціального працівника у наданні психосоціальної допомоги постраждалим від війни.

Війна є надзвичайно потужним стресогенним чинником, який впливає на всі сфери життєдіяльності людини та суттєво змінює її психологічний стан, поведінку та соціальне функціонування. Наслідки пережитого травматичного досвіду проявляються на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях. У постраждалих від війни часто спостерігаються підвищена тривожність, страх, пригніченість, емоційна нестабільність, труднощі адаптації, втрата життєвих орієнтирів та соціальних зв'язків. Особливо небезпечними є прояви посттравматичного стресового розладу, які супроводжуються флешбеками, гіперпильністю, емоційним виснаженням та уникненням соціальної взаємодії. У багатьох випадках травматичний досвід війни провокує розвиток адиктивної поведінки як способу втечі від психологічного болю та стресу [1, с.32].

Соціально-психологічні наслідки війни значною мірою залежать від категорії постраждалих. У дітей і підлітків можуть виникати страхи, регресивні реакції, труднощі навчання, підвищена тривожність або замкнутість. Дорослі стикаються з кризою відповідальності, втратою роботи, необхідністю адаптації до нових умов

життя, а люди похилого віку особливо гостро переживають втрату стабільності та соціального оточення. Усе це зумовлює необхідність комплексної підтримки, спрямованої не лише на психологічне відновлення людини, а й на відновлення її соціального функціонування та здатності адаптуватися до нових життєвих умов.

У контексті сучасних викликів одним із найбільш перспективних напрямів роботи з постраждалими від війни є соціально-психологічний супровід. Його сутність полягає у поєднанні соціальної підтримки та психологічної допомоги, спрямованих на подолання наслідків травматичного досвіду, активізацію внутрішніх ресурсів особистості та формування навичок самостійного подолання життєвих труднощів. Соціально-психологічний супровід базується на індивідуальному підході до кожного клієнта, оцінці його потреб, визначенні сильних сторін та залученні зовнішніх ресурсів для покращення життєвої ситуації. Важливим є те, що супровід має пролонгований характер і передбачає не лише надання одноразової допомоги, а й тривалу підтримку людини в процесі її адаптації та відновлення [3, с.198].

Особлива роль у системі психосоціальної допомоги належить соціальному працівнику, який виступає посередником між постраждалою особою та соціальним середовищем. Діяльність соціального працівника включає проведення первинної оцінки потреб клієнта, організацію соціального супроводу, консультування, координацію взаємодії з іншими фахівцями, надання інформаційної підтримки та сприяння інтеграції людини у громаду. Соціальний працівник допомагає постраждалим відновити соціальні зв'язки, отримати доступ до необхідних послуг, стабілізувати психоемоційний стан та сформувати відчуття безпеки й підтримки. Значну увагу в сучасній соціальній роботі приділяють принципу «допомога заради самодопомоги», який спрямований на активізацію внутрішніх ресурсів особистості та формування її самостійності у подоланні життєвих труднощів.

Ефективність психосоціальної допомоги значною мірою залежить від міждисциплінарної взаємодії фахівців. Саме тому важливою складовою соціально-

психологічного супроводу є створення мультидисциплінарних команд, до складу яких можуть входити соціальні працівники, психологи, медики, юристи, соціальні педагоги, представники громадських організацій та волонтери. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити проблеми клієнта та забезпечити всебічну підтримку відповідно до його індивідуальних потреб. Окрім того, важливе значення має підтримка сім'ї, громади та соціального оточення, які виступають додатковими ресурсами психологічного відновлення особистості.

Варто зазначити, що система психосоціальної допомоги постраждалим від війни в Україні потребує подальшого вдосконалення. Серед основних проблем залишаються недостатнє фінансування, кадровий дефіцит, нестача кваліфікованих фахівців, а також стигматизація психологічної допомоги у суспільстві. Частина постраждалих не звертається за допомогою через страх осуду або недовіру до фахівців, що ускладнює процес своєчасного виявлення психологічних проблем та надання необхідної підтримки. У зв'язку з цим важливого значення набуває підготовка соціальних працівників до роботи в умовах війни, розвиток їх професійних компетентностей та впровадження сучасних методів психосоціальної підтримки населення [2, с.102].

Окрім вище зазначеного, важливо виокремити основні ролі соціального працівника у процесі надання психосоціальної допомоги постраждалим від війни. Насамперед соціальний працівник виконує роль посередника між постраждалою особою та системою соціальної підтримки, допомагаючи людині отримати доступ до необхідних соціальних, психологічних, медичних та правових послуг. Не менш важливою є роль консультанта, яка передбачає інформування постраждалих щодо їхніх прав, можливостей отримання допомоги, соціальних гарантій та ресурсів громади. Соціальний працівник також виступає організатором соціального супроводу, координуючи взаємодію між різними фахівцями та службами задля комплексного вирішення проблем клієнта. Важливою є й підтримувальна роль, оскільки фахівець сприяє стабілізації емоційного стану постраждалих, формуванню відчуття безпеки,

довіри та соціальної підтримки [1, с.31]. Окрім того, соціальний працівник виконує роль фасилітатора адаптації та реінтеграції особистості у суспільство, допомагаючи відновити соціальні зв'язки, активізувати внутрішні ресурси людини та сформувати навички самостійного подолання життєвих труднощів. Таким чином, діяльність соціального працівника в умовах війни є багатофункціональною та спрямованою не лише на подолання наслідків травматичного досвіду, а й на відновлення соціального та психологічного благополуччя постраждалих.

Отже, війна негативно впливає на психоемоційний стан та соціальне функціонування особистості, що зумовлює необхідність комплексної психосоціальної допомоги постраждалим. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальний працівник, який забезпечує соціальний супровід, психологічну підтримку, координацію допомоги та сприяє адаптації людини до нових умов життя. Ефективність психосоціальної допомоги значною мірою залежить від комплексного підходу, міждисциплінарної взаємодії та активізації внутрішніх ресурсів особистості.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні ефективності методів психосоціальної допомоги постраждалим від війни та вдосконаленні професійної підготовки соціальних працівників до роботи в умовах кризових ситуацій.

Список використаних джерел

5. Думанська О. Роль соціальної роботи у підтримці внутрішньо переміщених осіб у процесі їх реінтеграції. Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, курсантів та молодих вчених, 15 листопада 2024 р.; [за ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів: ЛДУ БЖД, 2024. 118 с. С. 30–33
6. Мельниченко О., Маліновська М., Підкалюк Н. Психологічна та соціальна допомога постраждалим під час війни та у період післявоєнного відновлення: Довідник для широкого кола фахівців соціальної сфери. Київ: ВАІТЕ, 2025. 102 с.
7. Тюріна Т. Г., Клос Л. Є., Дячок І. С. Роль соціального працівника у процесі нейтралізації наслідків посттравматичного синдрому у військовослужбовців та ветеранів війни. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2024. С. 197–204.